หลักการเขียน
นวนิยายสำหรับเยาวชน

โดย ดร.วินิตา ดิถียนต์ *

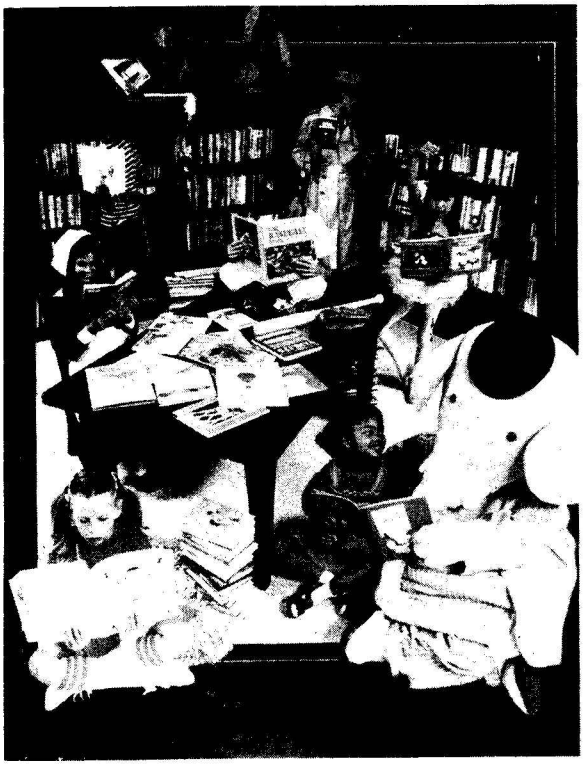

เยาวชน คือผู้ที่อยู่ในระยะกึ่งกลางระหว่างเด็กและผู้ใหญ่ จิตใจส่วนหนึ่งยังคงมีความฝันอย่างเด็ก ๆ ที่มองทุกอย่างด้วยความหวังและความสวยงาม แต่จิตใจอีกส่วนหนึ่ง เริ่มรับรู้สภาพความเป็นจริงในชีวิต ที่มีสุขและทุกข์ปะปนกันไป เยาวชนจึงมองโลกด้วยสายตาค้นหา เพื่อแสวงหาความจริงของชีวิต มีทั้งการแสวงหาจุดมุ่งหมายของตนเอง และแสวงหาความเข้าใจในตัวผู้อื่นรอบ ๆ ตน และขยายไปจนถึงความเข้าใจสังคมอันเป็นส่วนรวมในที่สุด

การแสวงหาของเยาวชนนั้น มีทั้งด้านทำลายและด้านสร้างสรรค์ ด้านทำลายก็เช่น แสวงหาความยิ่งใหญ่ของตน ด้วยการเป็นหัวหน้าแก๊งค์ เป็นอันธพาล หรือข่มขู่บุคคลอื่นให้เกรงกลัวตน แล้วสร้างความตื่นเต้นด้วยการประกอบอาชญากรรม หรือเสพยาเสพติด เป็นต้น แต่ถ้าเป็นการสร้างสรรค์ ก็อาจจะแข่งขันกันในด้านการเรียน กีฬา หรือแสดงผลงานทางด้านศิลปะที่รวมดนตรีและวรรณกรรมไว้ด้วย ซึ่งในที่นี้จะขอกล่าวถึงวรรณกรรมในฐานะการแสวงหาตัวตนและการเข้าใจสังคมของเยาวชนเป็นประเด็นสำคัญ

การสร้างวรรณกรรมนั้น จำเป็นต้องอาศัยจินตนาการ ซึ่งเยาวชนจะมีมากและมีสัดส่วนที่เหมาะสมกว่าวัยอื่น ๆ วัยเด็กเป็นวัยที่ไม่สามารถแยกจินตนาการได้จากความเป็นจริง เด็ก ๆ

* อาจารย์คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม

จะพึงนิทานเรื่องม้าพูดได้ หรือยักษ์อาศัยอยู่บนปราสาทในก้อนเมฆโดยไม่มีความรู้สึกเป็นธรรมชาติ ส่วนวัยผู้ใหญ่นั้นก็รับรู้ความเป็นจริงเสียจนจินตนาการกลายเป็นเพียงความเพ้อฝันไร้แก่นสาร เพราะผู้ใหญ่ไม่รู้ว่าตนเองได้สูญเสียความงดงามของจิตใจไปแล้วในด้านหนึ่ง เมื่อไม่สามารถ "ฝัน" ได้อีกต่อไป แต่เยาวชนนั้นมีทั้ง "ความฝัน" และ "ความเป็นจริง" รวมกันอยู่ ซึ่งถ้าไม่สามารถควบคุมได้ ก็จะเรียกว่า "ความฟุ้งซ่าน" แต่ถ้าควบคุมได้ จัดระเบียบได้ สร้างได้เป็นเรื่องเป็นราว ความฝันนั้นก็จะเป็น "จินตนาการ" อันเป็นพลังขั้นต้นและเป็นรากฐานของการสร้างวรรณกรรมทั้งมวล โดยเฉพาะทางด้านบันเทิงคดี

จิตนาการนี้จะเกี่ยวกับอะไรบ้าง คำตอบย่อมวกไปหาเนื้อความตอนต้นอีกครั้งหนึ่งคือ **อย่างแรกจะต้องเกี่ยวกับตนเอง** เพราะเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่จะต้องยึด "อัตตา" หรือ "ตัวเอง" เอาไว้อย่างสูงสุดนับตั้งแต่กำเนิด ทั้งนี้เพื่อการรักษาตัวเองให้รอดชีวิตต่อมาได้ เด็กทารกจะนึกถึงแต่ความหิว ความเจ็บปวด ความพอใจหรือความสบายกายของตนเองเท่านั้น แต่จะไม่สนใจความรู้สึกนี้ในตัวของผู้อื่นเลย จนกระทั่งเมื่อโตขึ้น เด็กได้รับการอบรมให้มีจิตใจเผื่อแผ่ผู้อื่น เช่น พี่น้องพ่อแม่บ้างก็จริง แต่ "อัตตา" ก็ยังมีอยู่อย่างฝังรากลึก ด้วยเหตุนี้เมื่อเยาวชนเริ่มระบายจินตนาการออกในรูปการเขียนนวนิยายและเรื่องสั้น เนื้อหาที่หนีไม่พ้นคือการเขียนเกี่ยวกับตนเอง หรือสิ่งใกล้ตัวที่ตัวสนใจ เช่น ประสบการณ์ของตน ครอบครัวอันประกอบด้วยพ่อแม่พี่น้องอาจจะเป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ฝังใจ เช่น สัตว์เลี้ยงตัวโปรดตายไป กิจกรรมทางโรงเรียนที่สนุกสนาน ความรักครั้งแรกของหนุ่มสาววัยรุ่น หรือเพื่อนสนิทที่จากไปด้วยเหตุจำเป็นอย่างใดอย่างหนึ่ง

นักประพันธ์ที่มีชื่อเสียงเป็นจำนวนมาก เริ่มเรื่องด้วยการเขียนถึงชีวิตของตนเอง เช่น ลอรา อิงกัลส์ ไวล์เดอร์ เขียนนิยายชุด **บ้านเล็ก** อันเป็นประวัติของครอบครัวเธอเอง นวนิยายที่มีชื่อเสียงที่สุดของชาร์ลส์ดิกเกนส์คือ **เดวิด คอปเปอร์ฟิลด์** ก็อิงชีวิตในวัยเด็กของผู้ประพันธ์ ส่วนของไทยนั้น "ทมยันตี" เริ่มเขียนเรื่องสั้นด้วยเรื่องราวเกี่ยวกับสุนัขในบ้านโดยใช้นามปากกา โรสลาเรน เมื่อเธออยู่ในวัยเยาว์

การที่เยาวชนเริ่มเขียนนวนิยายโดยอิงชีวิตตนเอง ไม่ใช่ของแปลกและไม่ใช่ความคับแคบที่น่าตำหนิ เพราะความเป็นจริงอีกอย่างหนึ่งก็คือ บุคคลย่อมรู้เรื่องที่เกี่ยวกับตนเองได้ถี่ถ้วนกว่ารู้เรื่องบุคคลอื่น การสร้างฉากและเนื้อเรื่องจึงเป็นของง่าย เพราะมีของจริงเทียบให้เห็นอยู่แล้ว ทำให้สะดวกยิ่งขึ้นต่อคำถามที่ว่า "จะเขียนเรื่องอะไรดี"

เยาวชนบางคนอาจรู้สึกว่าชีวิตของตนนั้นเป็นชีวิตที่ไม่น่าสนใจ อาจเป็นเพราะเรียบง่าย ปราศจากความโลดโผน ตื่นเต้น ปราศจากสีสันสะดุดตาอย่างชีวิตพระเอกนางเอกในนวนิยายที่ตนเองถูกใจ ความจริงแล้ว ชีวิตทุกชีวิตนั้นมีแง่มุมที่น่าสนใจเสมอโดยตัวของตัวเอง ต่างมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ก็ไม่อาจนำไปเปรียบกับชีวิตอื่นที่อยู่กันคนละแบบได้ ถ้าหากมีสายตาแหลมคมพอจะมองเห็นข้อดีและข้อบกพร่องของชีวิตของตนก็สามารถจะถ่ายทอดออกมาได้อย่างน่าสนใจ ทั้งนั้น

สิ่งที่นวนิยายไทยยังขาดอยู่ คือ ชีวิตธรรมดา ๆ ของผู้คนในประเทศไทย ก่อนหน้านี้เรามักจะให้ความสนใจชีวิตที่เลอเลิศและงดงามในอดีต เช่น ชีวิตแม่พลอยใน **สี่แผ่นดิน** ชีวิตที่เป็นอุดมคติของความเสมอภาคในสังคมยุคใหม่อย่าง สาย สีมา **ในบ้ีศาจ** แม้กระทั่งหมอกานต์ใน **เขาชื่อกานต์** และ นายอำเภอรวมพล ใน **นายอำเภอปฏิวัติ** ยังไม่วายมีภาพพจน์ของบุคคลที่แสนดีจนออกจะห่างไกลคนอย่างเรา ๆ อยู่ เรามองตัวละครเหล่านี้ด้วยความชื่นชม แต่ไม่เคยได้มองด้วยความรู้สึกว่า เขาเหมือนกับเรา หรือเราอยู่ระดับเดียวกับเขา ต่อมา กฤษณา อโศกสิน สร้างตัวละครธรรมดา ๆ อย่างครอบครัวยากจนใน **ลานลูกไม้** กรรมกรก่อสร้างใน **เสื้อสีฝุ่น** และชาวทะเลที่ผจญบัญหาทั้งการทำมาหากินและภัยธรรมชาติใน **ไฟทะเล** ด้วยการทำให้รู้สึกว่า บัดนี้นวนิยายมิใช่โลกที่ถูกต้องจำกัดอีกต่อไป โลกในนวนิยายจะสะท้อนจากสังคมตรงไหนก็ได้ ไม่จำเป็นต้องจำกัดอยู่ที่คฤหาสน์ใหญ่โต หรือโรงงานที่คนงานถูกกดขี่ข่มเหง ตัวละครนั้นเป็นคนธรรมดา มีดีมีชั่วมีความสามัญเสียจนเหมือนกับเขาเดินกระทบไหล่เราอยู่ตามถนนหนทางทุกวัน ถ้ายึดหลักนี้ได้ การหาเนื้อเรื่องและตัวละครมาเขียน ก็จะขยายวงกว้างออกไปได้อีกอย่างเป็นอิสระ ไม่จำเป็นจะต้องค้นหาตัวละครที่มีคุณสมบัติพิเศษ หรือเรื่องราวที่พิสดารแตกต่างไปจากชีวิตประจำวันเป็นเกณฑ์ และนอกจากนี้เราควรจะคลายความยึดมั่นลงด้วยว่า พระเอกนางเอกนั้น คือบุคคลที่มีความเด่นผิดไปจากคนเดินถนน เช่น ดีงามไม่มีที่ติ สวยเด่นหรือมียศศักดิ์สูงส่งในสังคม เพราะถ้ายึดหลักนี้อย่างตายตัว นวนิยายจะไม่สามารถพัฒนาไปได้เท่าที่ควร เนื่องจากถูกยึดติดกับมาตรฐานที่เราสร้างขึ้นมาโดยไม่จำเป็นเสีย ทั้งนี้รวมไปถึงตัวผู้ร้ายในเรื่องด้วยว่า ไม่จำเป็นต้องมีแต่ความเลวร้ายโดยปราศจากสาเหตุ เพราะนวนิยายไทยไม่ใช่ลิเก

ข้อที่ควรสังวรณ์ไว้ หลังจากเริ่มเขียนนวนิยายโดยมีชีวิตตนเองหรือชีวิตใกล้ตัวเป็นจุดศูนย์กลางก็คือ ข้อดีของเรื่องอาจจะอยู่ที่เขียนได้สะดวกถี่ถ้วน ได้ภาพพจน์ชัดเจน เช่น "ทมยันตี" เคยให้สัมภาษณ์ว่า

บางคนบอกดิฉันว่า นักเขียนบางคนพยายามบรรยายบ้านริมคลอง แต่คนอ่านก็นึกไม่ออก ทำไมทมยันตีบรรยายแล้วนึกออก

ดิฉันบอก หนู....มันอยู่นิดเดียว ดิฉันเกิดมากับบ้านชายคลอง เกิดมากับบ้านสวน เกิดมากับแพดอกผักตบชวาที่เต็มไปหมดและเคยลอยคออยู่ในน้ำกับเป็ด และก็แหงนมองท้องฟ้าโดยผ่านกลีบบาง ๆ สำหรับผักตบชวา หัวใจจึงรัก ซึมสิ่งเหล่านี้ไว้ เมื่อหัวใจซับสิ่งเหล่านี้ไว้มันก็สามารถบรรยายออกมาเป็นตัวอักษรได้

จาก "ผู้หญิงคนนี้มีชื่อว่า ทมยันตี"
ขวัญเรือน ปีที่ 16 ฉบับที่ 297 ปักษ์หลัง
เดือนเมษายน พ.ศ. 2527

แต่ข้อเสียนั้นก็มีเหมือนกัน ทำนองมีดสองคม กล่าวคือนักเขียนบางคนจะยึด "อัตตา" นี้ไว้อย่างเหนียวแน่น ปราศจากการผ่อนคลาย เช่นเมื่อเขียนเรื่องของตัวเอง ย่อมสมมุติตัวเองเป็นพระเอกหรือนางเอก และมองดูเหตุการณ์ในเรื่องหรือตัวละครอื่น ๆ โดยใช้สายตาลำเอียงเข้าข้างตัวเองเป็นเกณฑ์ตัดสิน ผลที่เกิดขึ้นคือ พระเอกหรือนางเอกนั้นจะดีงาม หรือน่าสงสารน่าเห็นใจ มากกว่าตัวละครตัวอื่น ถ้าเขียนเกี่ยวกับปัญหาครอบครัว เช่น พ่อแม่ไม่มีเวลาสนใจลูก ๆ หรือตัวเอกเป็นลูกที่ได้รับความรักจากพ่อแม่น้อยกว่าพี่น้อง เนื้อเรื่องก็จะมากด้วยอารมณ์อ่อนไหว (sentimentality) หากแต่อ่อนด้วยเหตุผล เพราะผู้เขียนนำความรู้สึกส่วนตัวไปปะปนกับความรู้สึกของตัวละคร ทำให้ไม่สามารถแจกแจงเหตุผลได้อย่างเป็นกลาง เรื่องจะมีน้ำหนักน้อยลงกว่าที่ควร และถ้าผู้เขียนไม่สามารถโน้มน้าวอารมณ์ผู้อ่านให้คล้อยตามได้แล้ว ก็จะเป็นเหตุให้เกิดปฏิกิริยาตรงกันข้าม คือแทนที่จะสงสาร ก็กลับเป็นหมั่นไส้ แทนที่จะชอบก็กลายเป็นไม่ชอบหน้า เมื่อใดที่ผู้อ่านเกิดความรู้สึกตรงกันข้ามกับจุดประสงค์ของผู้เขียน นับว่านวนิยายเรื่องนั้นไม่ประสบผลสำเร็จ

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การเขียนเรื่องเกี่ยวกับตนเอง หรือเรื่องใกล้ตนนั้น ถ้าเขียนเกี่ยวกับฉาก ประสบการณ์ เหตุการณ์ในเรื่อง จะสามารถเป็นกลางได้มากกว่า เขียนถึงทัศนคติส่วนบุคคล **การนำตัวเองเข้าไปเป็นตัวละคร ด้วยความลำเอียงเข้าข้างตัวเองอย่างเต็มที่ จะเป็นผลเสียกับนวนิยายมากกว่าผลดี**

ผลเสียระยะยาวที่เป็นไปได้ คือนักเขียนผู้นั้นจะสลัดไม่หลุดจากการเขียนเรื่องเกี่ยวกับตนเอง แม้ว่าจะเขียนไปอีกนานจนพ้นวัยเยาวชนแล้วก็ตาม แต่เรื่องก็จะวนเวียนอยู่ใกล้ตัวจนถึงขั้นซ้ำซาก ไม่สามารถจะสร้างตัวละครขึ้นมาได้ โดยไม่เอาตัวเองเข้าไปปะปนเป็นตัวละครตัวนั้น ในที่สุด ก็จะกลายเป็นการเล่าอัตชีวประวัติ โดยเปลี่ยนชื่อเรื่องต่าง ๆ กันไป แต่ชีวประวัติคงเดิม การพัฒนาไปสู่โลกที่กว้างกว่า และลึกซึ้งสุขุมกว่าจึงไม่อาจจะเกิดขึ้นได้ เนื่องจากไม่อาจคิดถึงโครงเรื่องหรือเนื้อเรื่องใด ๆ ได้มาก หากตัวเองไม่ได้เกี่ยวข้องด้วย แต่ถ้ามีศิลปในการประพันธ์ ก็อาจจะเขียนได้นาน เพราะชักจูงจิตใจผู้อ่านได้ด้วยสำนวนภาษา และด้วยความจริงอีกประการหนึ่งว่า ผู้อ่านบางคนนั้น เมื่อชอบนักเขียนคนใด ก็มักอยากจะรู้ประวัติและความเป็นอยู่ส่วนตัวของนักเขียน ทำนองเดียวกับชอบดาราภาพยนตร์ นักเขียนบางคนก็เขียนนวนิยายให้รู้ว่าเป็นชีวประวัติ จึงมีผู้ติดตามอ่าน ด้วยเหตุผลที่ว่า อยากรู้เรื่องเกี่ยวกับชีวิตนักเขียนผ่านทางนวนิยายเล่มนั้น มากกว่าอ่านในฐานะงานสร้างสรรค์ที่น่าสนใจ

ขั้นต่อไปจากการเขียนถึงตนเองหรือชีวิตใกล้ตัว นักเขียนเยาวชนอาจพัฒนาต่อมาถึงโลกที่กว้างขึ้นกว่าโลกแคบ ๆ ในบ้าน ด้วยการ **เขียนถึงเรื่องที่ตนสนใจจากการเรียนรู้** ทั้งนี้ ผู้ที่อยู่ในวัยศึกษา ตั้งแต่ระดับมัธยมจนถึงอุดมศึกษา มักจะมีสิ่งที่เรียกกันว่า "ไฟแรง" ไฟนี้มาจากการศึกษาทั้งในและนอกห้องเรียน บวกกับการเรียนรู้หรือค้นคว้าด้วยตนเอง เมื่อนำมาเขียนขึ้นเป็นนวนิยายหรือเรื่องสั้น ก็จะนำแนวความคิดต่าง ๆ จากวิชาที่เรียนมาสอดแทรกอยู่ในเนื้อเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นทางด้านการเมือง ศาสนา และปรัชญาเหล่านี้ เป็นต้น

แรงบันดาลใจจากการเรียนรู้ จะมีกระแสที่แรงมากสำหรับผู้ที่อยู่ในวัยศึกษา หรือเพิ่งออกจากสถาบันการศึกษามาไม่นาน เพราะฉะนั้นเยาวชนจึงไม่ควรปล่อยเวลาอันมีค่านี้ให้ผ่านพ้นไป วิชาทุกวิชาที่เรียนและกิจกรรมเสริมการศึกษาต่าง ๆ ล้วนนำมาเป็นข้อมูลในการเขียนได้ทั้งสิ้น เพราะวิชาที่เรียนนั้นย่อมเกี่ยวข้องกับความเป็นไปของสังคมไม่ทางตรงก็ทางอ้อม เมื่อสนใจสังคมในวงกว้างขึ้น นอกเหนือจากสังคมครอบครัว ก็อาจจะนำวิชาที่เรียนมาใช้ประโยชน์ได้ตามแต่ความถนัดและความสนใจของแต่ละคน

เมื่อถึงขั้นที่สาม หรือขั้นสุดท้าย คือ **การเขียนเรื่องที่เกี่ยวกับสังคมหรือส่วนรวม** เราอาจพูดได้ว่า เมื่อเยาวชนก้าวพ้นขั้นที่สองมาแล้ว คือไม่ยึดแน่นอยู่กับทฤษฎีและตัวหนังสือเพียงด้านเดียว ก็จะถึงขั้นการเรียนรู้ประสบการณ์ในการดำเนินชีวิต งานเขียนที่ออกมา

จะเป็นการมองชีวิตด้วยการพินิจพิเคราะห์ พยายามทำความเข้าใจ และปรับตัวเข้ากับสังคม บางคนอาจจะไม่ทิ้งอุดมการณ์ตามที่มีในขั้นที่สอง เช่นอุดมการณ์ทางการเมือง หรือความใฝ่ใจทางศาสนา แต่เมื่อเขียนถึงขั้นที่สาม จะไม่หลงงมงายหรือยึดมั่นจนลืมความเป็นจริง หากจะประยุกต์เข้ากับความเป็นไปได้ในสังคม เพื่อผลประโยชน์ของทุกฝ่าย

การเขียนนวนิยายในขั้นที่สามนี้ ออกจะหาได้ยากอยู่สักหน่อย โดยมากจะปรากฏอยู่ในเรื่องสั้น เช่น เรื่องสั้นของ อังคาร ตระการพืศ ที่มุ่งศึกษาพฤติการณ์ของคนในอาชีพและทัศนะต่าง ๆ ในสังคม ส่วนที่เป็นนวนิยาย ผู้เขียนเห็นชัดที่สุดคือ **จดหมายจากเมืองไทย** ของโบตั๋น เธอเขียนเรื่องนี้เมื่อยังอยู่ในฐานะเยาวชน ตามความคิดของผู้เขียน เรื่องนี้เป็นเรื่องเด่นที่สุดของโบตั๋น การเรียนรู้สังคมไทยของตันส่วงอู๋ เป็นไปตามขั้นตอนอย่างมีจังหวะและละเอียดอ่อนอย่างยิ่ง เริ่มจากวัยเด็กหนุ่มที่สนใจเพียงการยังชีพ และความรักของตนเอง ต่อมาสังคมของตันส่วงอู๋ขยายไปถึงการทำมาหากิน และการเจริญเติบโตของลูก ๆ ซึ่งเป็นสังคมแคบ และจบลงด้วยความเข้าใจคนไทยในทัศนะที่กว้างและยุติธรรมมากขึ้น โดยมีวิญญูลูกเขยคนไทยของเขาเป็นตัวแทนสื่อความเข้าใจนี้